

Ecologisch Beheerplan Oevers Reitdiep Groningen

2020 - 2023

projectnummer 0453272.100
definitief
20 december 2019

Ecologisch Beheerplan Oevers Reitdiep Groningen

2020 - 2023

projectnummer 08129-0453272.100

definitief revisie 04
20 december 2019

Auteurs

B.P.A.W. Franken
J. van Haskera

Opdrachtgever

Provincie Groningen
Martinikerkhof 12
9712 JG GRONINGEN

datum vrijgave 20.12.19	beschrijving revisie 04 definitief
----------------------------	---------------------------------------

goedkeuring B. Brouwer

vrijgave R. Braam

b/a.

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	1
1.1	Provinciale vaarwegen	1
1.2	Reitdiep	3
1.2.1	Onderhoudstraject	3
1.3	Waarom dit beheerplan?	3
2	Huidige situatie	5
2.1	Huidig provinciaal beleid	5
2.1.1	Huidig profiel en onderhoud	5
2.2	Aanwezige natuurwaarden in de omgeving	7
2.2.1	Bureaustudie waargenomen soorten	7
2.2.2	Waargenomen soorten/soortgroepen bij veldbezoek	8
2.2.3	Natura 2000-gebieden	8
2.2.4	Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebieden	9
2.2.5	Provinciaal beleid	11
2.2.6	Overige aanwezige natuurwaarden	12
3	Visie ecologisch maaibeheer	14
3.1	Wat is een natuurvriendelijke oever dan precies?	14
3.2	Natuurvriendelijke oever met oeververdediging	14
3.3	Diversiteit langs het kanaal	14
3.4	Gefaseerd maaibeheer	15
3.5	Maaivakken 'sinusmaaieren' en jaarlijks maaieren plas-dras	16
3.6	Maaieren van paaiplaatsen	16
3.7	Bestrijding invasieve exoten	17
3.8	Planning	17
4	Ecologische inventarisatie en monitoring	18
4.1	Inventarisatie en monitoring	18
5	Literatuur	19

Bijlage 1 Maaieren Reitdiep

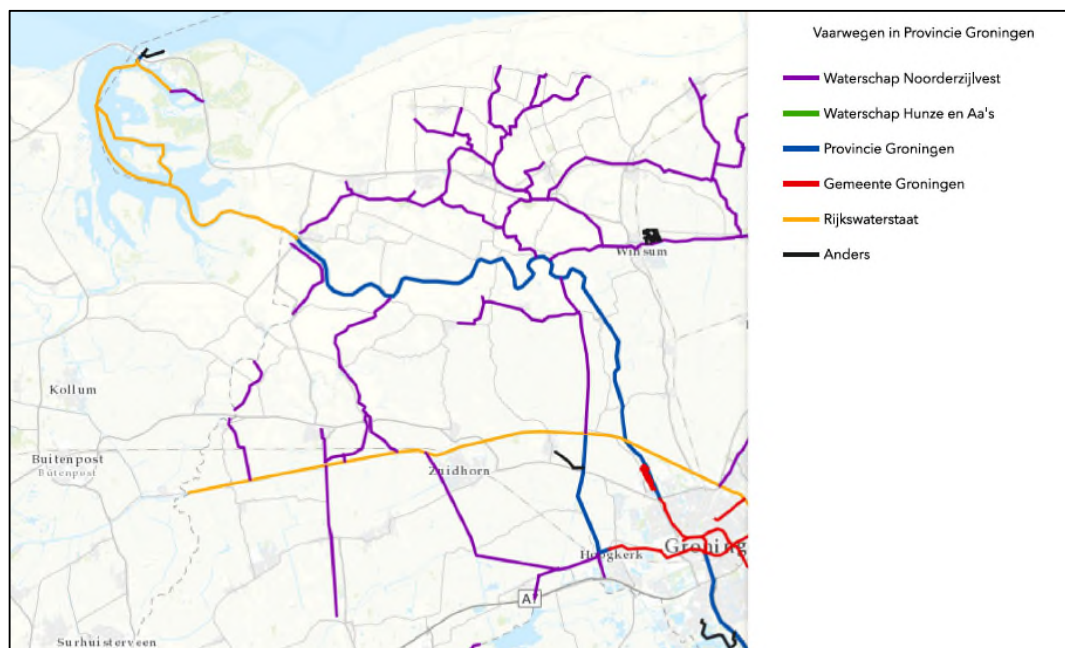
1 Inleiding

Voorliggend document is een ecologisch beheerplan voor de oevers van het Reitdiep in Groningen. De oevers van dit kanaal vallen grotendeels onder het beheer van de provincie Groningen. In het kader van dit beheer is voorliggend beheerplan opgesteld. Voor de totstandkoming van dit document zijn een tweetal verkennende veldbezoeken uitgevoerd om een indruk te krijgen van de huidige situatie in het gebied.

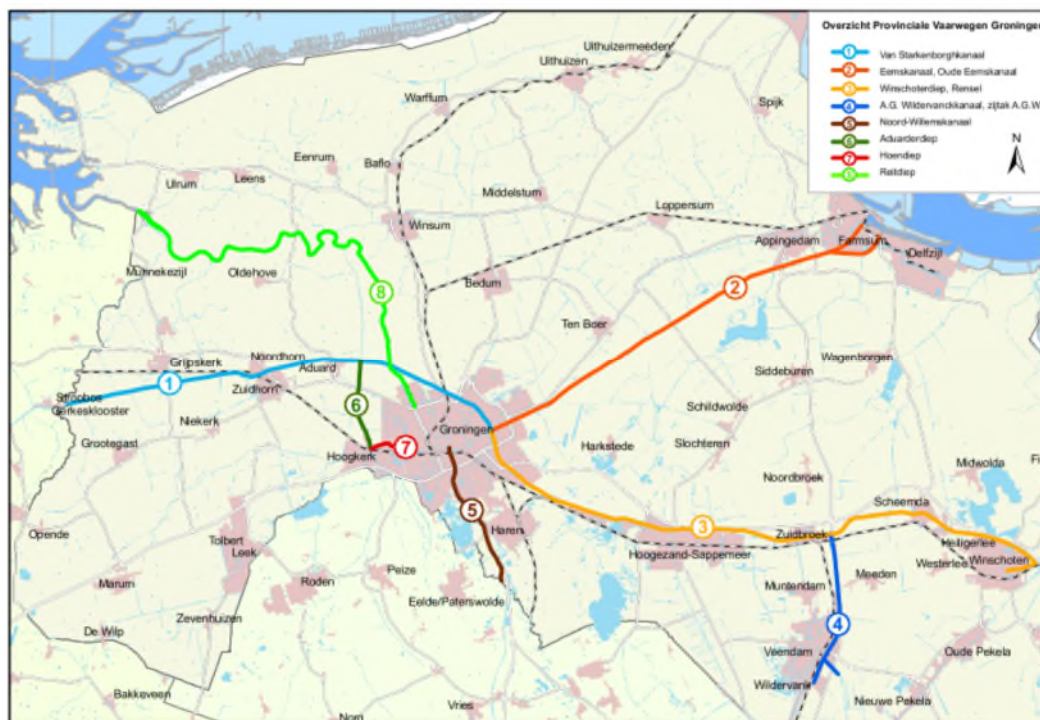
Dit plan beperkt zich tot de kansen en mogelijkheden als gevolg van het maaibeleid. Op andere vlakken is tevens een verbeteringslag mogelijk waardoor biodiversiteit gestimuleerd wordt. Dit wordt kort in de adviezen meegenomen maar vormt geen wezenlijk onderdeel van dit beheerplan.

1.1 Provinciale vaarwegen

In de provincie Groningen ligt een uitgebreid netwerk aan vaarwegen waarvan de provincie Groningen er een aantal in beheer heeft. Een uitsnede hiervan is weergegeven op figuur 1.1. Deze vaarwegen zijn belangrijke verbindingen welke bijdragen aan de economische ontwikkeling van de provincie. De provincie streeft naar een robuust vaarwegennetwerk (zie figuur 1.2) met onder andere het Eemskanaal, Van Starckenborghkanaal, Noord-Willemskanaal, Aduarderdiep en het Reitdiep.

Figuur 1.1: Verdeling beheer waterwegen provincie Groningen. (bron: provincie Groningen, 2019).

Figuur 1.2: Provinciale vaarwegen provincie Groningen. Bron: Provincie Groningen, 2011.

Voorliggend document is een visie op het maaibeheer van het Reitdiep, waarbij ecologisch beheer ter stimulatie van de biodiversiteit het uitgangspunt is. De provincie stelt als beheerder de eisen voor het maaionderhoud en verwijderen van opschot in het Reitdiep op.

1.2 Reitdiep

Het Reitdiep is een cultuurhistorische slagader in het noordwesten van de provincie welke loopt vanaf het Van Starckenborghkanaal tot aan Zoutkamp, waar deze uitmond in het Lauwersmeer. Het ligt in het gebied Westerkwartier, een van de voormalige Ommelanden van de stad Groningen.

Tot de aanleg van het Eemskanaal in 1876 was het Reitdiep voor de stad Groningen de enige open verbinding met de zee. In 1877 werd bij Zoutkamp een spui- en schutsluis geplaatst, waarmee het effect van eb en vloed in de stad Groningen verdween.

Diverse beeksystemen monden uit in het Reitdiep, waaronder het Eelderdiep, Peizerdiep, Drentse Aa en Hunze en de Groningse beek Dwarsdiep/Matsloot. Het Reitdiep vormt een directe verbinding tussen deze watersystemen en het Lauwersmeer en heeft daardoor nog steeds een belangrijke afwaterende functie voor Noordwest Drenthe en westelijk Groningen.

Huidig gebruik

Op dit moment vormt het Reitdiep nog steeds een belangrijke vaarroute tussen de stad Groningen en het Lauwersmeer, voornamelijk voor de recreatievaart. Ten behoeve hiervan wordt de vaargeul op diepte gehouden en de vaarroute vrij van begroeiing. Het kanaal vormt de zogenoemde 'verbinding tussen stad en wad' en maakt onderdeel uit van de Staande Mastroute. Beroepsvaart maakt nog maar nauwelijks gebruik van het Reitdiep en de verwachting is dat dit in de toekomst nog verder af zal nemen.

1.2.1 Onderhoudstraject

Het te onderhouden traject ligt tussen het Van Starckenborghkanaal en de sluis Lammerburen. Bij benadering van km 9.500 tot 29.700. Ook het stuk vanaf de sluis bij Dorkwerd tot en met ring Groningen behoort tot het onderhoudstraject. In totaal gaat het om ongeveer 40.5km met voornamelijk (riet)vegetatie en stortsteenoever, verdeeld over beide oevers van het Reitdiep. De oevers bestaan grotendeels uit plasdras gebied met taluds, welke grotendeels zijn gelegen achter een steenril. Voor de steenril is de vooroever over het algemeen ondiep (ca. 50cm). In Bijlage I is het onderhoudstraject weergegeven in het huidige maaibeeld.

Figuur 1.3: Overzicht van het werkgebied.

1.3 Waarom dit beheerplan?

Het Reitdiep vervult een belangrijke functie voor diverse planten- en diersoorten, ligt in een grootschalig open dijken- en wierdenlandschap met belangrijke natuurwaarden en (beschermde) natuurgebieden waaronder Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebieden. Het Reitdiep mondt uit in het Natura 2000 gebied Lauwersmeer, een zeer belangrijk natuurgebied voor broedvogels van rietmoerassen en rietruigtes welke mogelijk ook gebruik maken van het Reitdiep. (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2019)

De provincie Groningen streeft voor de kanalen naar een natuurvriendelijker inrichting. De provincie heeft de ambitie om door ecologisch maaibeheer toe te passen de biodiversiteit in het gebied te stimuleren en de ecologische kwaliteit van de oevers te verhogen. Voor het Reitdiep is de afgelopen jaren geëxperimenteerd met een natuurvriendelijker maaibeheer op de oevers. Het Reitdiep is bij uitstek een watergang waar ecologisch maaibeheer voor een substantiële verbetering voor de biodiversiteit kan zorgen. De watergang is een belangrijke verbindingzone in het landschap voor diverse soorten fauna. Het is een groot kanaal, meanderend door een (hoofdzakelijk agrarisch) landschap, met enkele waardevolle natuurgebieden aangrenzend aan het kanaal en met een primaire doelstelling voor recreatievaart. Het beheer van de afgelopen jaren heeft geresulteerd in een zeer goede uitgangssituatie voor een beheerplan waarbij ecologie / biodiversiteit het uitgangspunt is en meer aansluiting dient te worden gezocht bij het aangrenzend gebied.

Aan Antea Group is opdracht verleend voor het opstellen van een ecologisch beheerplan waarin het maaibeheer voor de komende jaren met dezelfde ambitie wordt gecontinueerd. Dit beheerplan vormt de basis voor het opstellen van een nieuw bestek voor het beheer van het Reitdiep voor de komende jaren.

Doelstelling van dit ecologisch beheerplan is dan ook: **Het realiseren van een rijke, gevarieerde oeverstructuur langs het Reitdiep door ecologisch maaibeheer, waardoor aantallen en diversiteit van flora en fauna zowel op korte als op lange termijn toenemen.**

Hierbij wordt gestreefd naar verbetering voor inheemse soorten die van oorsprong in dit gebied voorkomen en meer samenhang met de omgeving en de natuurwaarden rondom het Reitdiep.

2 Huidige situatie

2.1 Huidig provinciaal beleid

Diverse beleidsdocumenten en plannen van de provincie Groningen zijn mede bepalend voor het groenbeheer van de provinciale vaarwegen. Het Reitdiep loopt door een landelijk gebied met overwegend landbouwgrond, zowel akkerbouw als grasland, en enkele natuurgebieden. Diverse sloten monden uit in het Reitdiep. Langs de oevers liggen enkele gebouwen verspreid door het landschap, er is geen grootschalige bebouwing of industrie aanwezig direct langs het kanaal. Er zijn twee bospercelen grenzend aan de oever. Om te komen tot een evenwichtig maaibeeld voor het Reitdiep, wordt in dit hoofdstuk eerst het huidige profiel van het kanaal uiteen gezet en wordt daarna de relatie tot een aantal beleidsstukken uiteengezet.

2.1.1 Huidig profiel en onderhoud

Het Reitdiep is een middelgroot kanaal met een vrij autonome ligging in het landschap, meanderend door een open gebied met hoofdzakelijk een agrarische functie. Het karakter van dit landschap is zo kenmerkend dat het is uitgeroepen tot Nationaal Landschap Middag-Humsterland. Het Reitdiep is een open waterverbinding met het Lauwersmeer en diverse andere grote watergangen. Figuur 2.1 geeft een impressie van de oevers van het Reitdiep.

De oevers van het Reitdiep zijn over het algemeen aan beide zijden begroeid. Een groot deel van het Reitdiep heeft een stortsteen oever. Het gedeelte van het van Starckenborghkanaal tot aan Wieringerschouw is beschoeid met houten oeverbeschoeiing. De oevers bestaan deels uit plasdras gebied met taluds, gelegen achter de stortsteen. Voor een deel liggen de dijken aan de oever van het Reitdiep gelegen. Aan beide zijden is de vooroever over het algemeen ondiep (ca. 50 cm). Er zijn verschillende elementen aanwezig zoals bruggen, drinkplaatsen voor vee, aanlegsteigers, woningen en een restaurant. Er zijn enkele WUP's (Wild Uittreding Plaats) aanwezig langs de oevers van het Reitdiep. Er is geen grootschalige bebouwing of industrie aanwezig langs het kanaal. Langs het Reitdiep vindt op een aantal plaatsen begrazing met koeien of schapen plaats. Deze dieren kunnen tot op de stortsteenoever / tot aan de waterkant komen.

Huidig maaibeeld

In het onderhoud van de oevers heeft de provincie de afgelopen jaren gestreefd naar een meer natuurlijker maaibeheer. Het maaibeheer is experimenteel van aard om te onderzoeken of bij het Reitdiep een meer natuurlijk karakter kan worden bereikt om natuur en biodiversiteit te stimuleren. Voor een sterke oeververdediging en het in stand houden van flora en fauna heeft de afdeling beheer en onderhoud gekozen om de steenbestorting en het plasdrasgebied langs de oevers van het Reitdiep in een cyclus 1:3 te maaien (1km maaien, 2km laten staan). Dat wil zeggen dat per jaar in totaal 33% van de totale lengte van de oevers gemaaid wordt. Het doel is de steenbestorting langs het Reitdiep weer vrij te maken van overtollige vegetatie en opschot (kleine houtige gewassen die natuurlijk en spontaan zijn gegroeid), zodat visuele inspecties uitgevoerd kunnen worden. De breedte van de te maaien vegetatiestrook varieert tussen de 1 en 20 meter met een gemiddelde van 10 meter. Het gemaaid wordt verzameld en afgevoerd.

Maaipaden zijn niet aanwezig langs het Reitdiep, hierdoor verlopen alle werkzaamheden, inclusief aan- en afvoer van materialen en maaisel via het water. Daar waar niet machinaal gemaaid kan worden, wordt met de hand bij gemaaid/gezaagd. Van belang is dat tijdens het maaien de bodemstructuur van het plasdrasgebied niet wordt beschadigd. Hoogte direct na het maaien is minimaal 5cm en maximaal 10cm.

De provincie heeft in 2019 één maaicyclus van 3 jaar afgerond. Door dit maaibeleid is langs het Reitdiep reeds een variabele vegetatiestructuur ontstaan. Het gedeelte vanaf de sluis bij Dorkwerd tot aan de ring van Groningen werd door gemeente Groningen onderhouden. Het Reitdiep meandert hier minder en heeft grotendeels een oeverbeschoeiing. Er loopt een fietspad parallel aan het kanaal aan de noordoost oever. Aan de zuidwest oever ligt agrarische grond en richting de stad is er ook een woonwijk gesitueerd achter de dijk.

Huidige vegetatie

Het vegetatieve karakter van het Reitdiep start vanaf het Van Starkenborghkanaal tot aan Wierumerschouw met vrij monotone tot matig gevarieerde oevervegetatie welke voor biodiversiteit minder interessant is. Een groot deel van dit deel van de watergang heeft een houten oeverbeschoeiing, grassige dijken en af en toe houtopslag (over het algemeen wilgen van <3 jaar oud). Verder op het Reitdiep is de oever aan beide zijden begroeid, met regelmatig delen stortsteenoever vrij of kort begroeid (zie maaibeleid). De andere delen bestaan uit eenjarig of overjarig rietvegetatie. Richting het bochtige gedeelte van het Reitdiep en de sluis bij Lammerburen wordt de vegetatie nog gevarieerder met onder andere overjarig riet, harig wilgenroosje, lisdodde, haagwinde, valeriaan, gele lis, gele plomp en kruidenrijke vegetatie op de stortsteenoevers. Zie tevens Figuur 2.1. Op een locatie is grote kaardebol waargenomen. Verder bevindt zich op sommige plekken grote bereklauw of akkerdistel. De plasdras zones bevatten onder andere diverse soorten zegge. Langs enkele delen van het Reitdiep staan grote bomen of bos. Deze vormen geen onderdeel van het door de provincie te beheren gedeelte van de oever, enkel op sommige plekken zullen overhangende takken hier onderdeel van zijn. Het vegetatieve karakter van het deel sluis Dorkwerd – Ring Groningen is grassig met enkele houtige gewassen waaronder meidoorn. Het Reitdiep heeft hier grotendeels een houten oeverbeschoeiing.

Figuur 2.1: Impressie Reitdiep oevers.

2.2 Aanwezige natuurwaarden in de omgeving

2.2.1 Bureaustudie waargenomen soorten

Als verkenning op het Reitdiep is een bureaustudie uitgevoerd naar de reeds waargenomen soorten in en rondom het Reitdiep (met een begrenzing van ongeveer 1,5 km buiten het kanaal, voor vogels 200m gezien hoeveelheid waarnemingen). Hiervoor zijn de gegevens uit de NDFF over de laatste 5 jaar geraadpleegd. In Tabel 2.1 zijn de soorten opgenomen die in de periode 2014-2019 in de omgeving van het Reitdiep zijn waargenomen (NDFF, 2019).

Tabel 2.1: Overzicht waargenomen soorten in de omgeving van het Reitdiep. Deze informatie is afkomstig uit de NDFF (NDFF, 2014-2019) en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

Soortgroep	Soort
Vogels (200m rondom kanaal)	Bergeend, blauwborst, bosrietzanger, braamsluiper, bruine kiekendief, buizerd, fitis, grasmus, houtduif, huismus, huiszwaluw, kievit, kleine karekiet, koolmees, krakeend, kuifeend, meerkoet, pimpelmees, rietgors, rietzanger, roek, scholekster, slobbeend, spotvogel, tjiftjaf, torenvalk, tureluur, zwartkop.
Zoogdieren	Bosmuis, bunzing, dwergmuis, egel, haas, hermelijn, konijn, muskusrat, otter, ree, rosse woelmuis, steenmarter, veldmuis, vos, waterspitsmuis, wezel, woelrat.
Vleermuizen	Gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis.
Vlinders	Atalanta, bont zandoogje, boomblauwtje, bruin zandoogje, citroenvlinder, dagpauwoog, distelvlinder, eikenpage, gehakelde aurelia, gele luzernevlinder, groot dikkopje, groot koolwitje, hooibeestje, icarusblauwtje, keizersmantel, klein geaderd witje, klein koolwitje, kleine vos, kleine vuurvlinder, koevinkje, koninginnenpage, landkaartje, oranje luzernevlinder, oranje zandoogje, oranjetipje, zwartsprietdikkopje.
Libellen	Azuurwaterjuffer, blauwe breedscheenjuffer, blauwe glazenmaker, bloedrode heidelibel, bruine glazenmaker, bruinrode heidelibel, gevlekte witsnuitlibel, gewone oeverlibel, glassnijder, grote keizerlibel, grote roodoogjuffer, houtpantserjuffer, kleine roodoogjuffer, lantaarntje, paardenbijter, platbuik, smaragdlibel, steenrode heidelibel, venwitsnuitlibel, viervlek, vroege glazenmaker, vuurjuffer, vuurlibel, watersnuffel, weidebeekjuffer, zuidelijke keizerlibel, zwarte heidelibel, zwerende heidelibel.
Vissen	Alver, baars, blankvoorn, brasem, driedoornige stekelbaars, Europese aal, graskarper, kolblei, kroeskarper, pos, rietvoorn, snoek, snoekbaars, tiendoornige stekelbaars, zwartbekgrondel.
Amfibieën	Bastaardkikker, gewone pad, groene kikker, kleine watersalamander, meerkikker, poelkikker.

2.2.2 Waargenomen soorten/soortgroepen bij veldbezoek

Tijdens het veldbezoek zijn vanaf de boot diverse soorten waargenomen. Waargenomen soorten in of rondom het Reitdiep zijn onder andere bruine kiekendief, snor, rietzanger, fuut, aalscholver, wilde eend en meerkoet. Daarnaast zijn diverse soorten vlinders waargenomen zoals kleine vos, atalanta, klein koolwitje en bruin zandoogje, maar ook diverse soorten bijen/hommels, libellen en zweefvliegen zijn waargenomen op nectarplanten. Een enkele kikker was hoorbaar vanuit de paaigebieden die achter de stortsteenoever zijn gesitueerd. Vastgesteld kan worden dat diverse soortgroepen al in bepaalde mate gebruik maken van het Reitdiep. Er is voor zover bekend geen vaste monitoring van flora en fauna in het Reitdiep waar gegevens van kunnen worden gebruikt.

2.2.3 Natura 2000-gebieden

Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is het Lauwersmeer. Het Reitdiep mondt hier bij Zoutkamp op uit. Daarnaast ligt Natura 2000-gebied de Waddenzee in het verlengde daarvan. In Figuur 2.2 wordt de ligging van het Reitdiep ten opzichte van deze Natura 2000-gebieden weergegeven. Het Reitdiep stroomt samen met onder andere de Dokkumer Ee en het Dokkumerdiep af op het Lauwersmeer, waar het water wordt gespuid op de Waddenzee. Daarmee speelt het Lauwersmeer, maar ook de Waddenzee, een cruciale rol in de waterhuishouding van het hele omliggende gebied van Friesland en Groningen. Doordat het water, als gevolg van hoge waterstanden op de Waddenzee, niet altijd geloosd kan worden, treden regelmatig peilschommelingen op. (RVO, 2016)

Figuur 2.2: Het Reitdiep (rode lijn) ten opzichte van de Natura 2000-gebieden. Bron: Aerius Calculator (2019).

Het Lauwersmeer is een Vogelrichtlijngebied en kent doelsoorten zoals onder andere roerdomp, noordse stern, blauwborst, paapje, snor, rietzanger, fuut, aalscholver, diverse soorten ganzen, eenden en zwanen, reuzenster en meerkoe. Sommige soorten zijn onder de Vogelrichtlijn aangewezen als broedvogelsoort zoals bijvoorbeeld visdief, noordse stern en dwergster. Andere vogelsoorten zijn aangewezen als niet-broedvogelsoort. (Dienst Landelijk Gebied & Staatsbosbeheer, 2016)

In het beheerplan voor het Lauwersmeer wordt het Reitdiep onder andere benoemd als van ecologische waarde voor verspreiding van otter, watervleermuis en een aantal belangrijke soorten vissen. De otter is nog niet vastgesteld in het Reitdiep, enkel in de omgeving Zuidhorn en in de buurt van Zoutkamp. Van vissen is al vastgesteld dat het Lauwersmeer paaigebied vormt of dat deze vissen vanuit zee via Lauwersmeer landinwaarts trekken richting hun paaigebied, zoals bijvoorbeeld de rivierprik. Het Reitdiep is een belangrijk onderdeel van de migratieroute van deze soort vanaf Natura 2000-gebied Waddenzee tot aan Natura 2000-gebied Drentsche Aa. Voor beide Natura 2000-gebieden is de rivierprik aangewezen als een habitatrichtlijnsoort. (Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit, 2019).

Daarnaast komen diverse soorten dagvlinders voor in het Lauwersmeergebied zoals klein geaderd witje, bruin zandoogje en klein koolwitje, maar ook trekvlinders als atalanta, distelvlinder en kleine vos. Het Reitdiep biedt met algemene waardplanten/voedselplanten voor deze insecten een verbindende functie richting andere, voor deze soorten interessante gebieden. (Dienst Landelijk Gebied & Staatsbosbeheer, 2016)

Voor veel in het Lauwersmeer en de Waddenzee aangewezen vogelsoorten biedt het Reitdiep onder andere geschikte broed- en foeragemogelijkheden. Verwacht mag worden dat diverse doelsoorten vanuit de Natura2000 gebieden van het Reitdiep gebruik maken of zich via het Reitdiep verspreiden over andere geschikte gebieden. Het is duidelijk dat het Reitdiep een zeer belangrijke functie heeft voor (de verspreiding en migratie van) diverse soortgroepen. Daarom is het kanaal ook aangewezen als een 'ecologische verbindingszone van groot belang'.

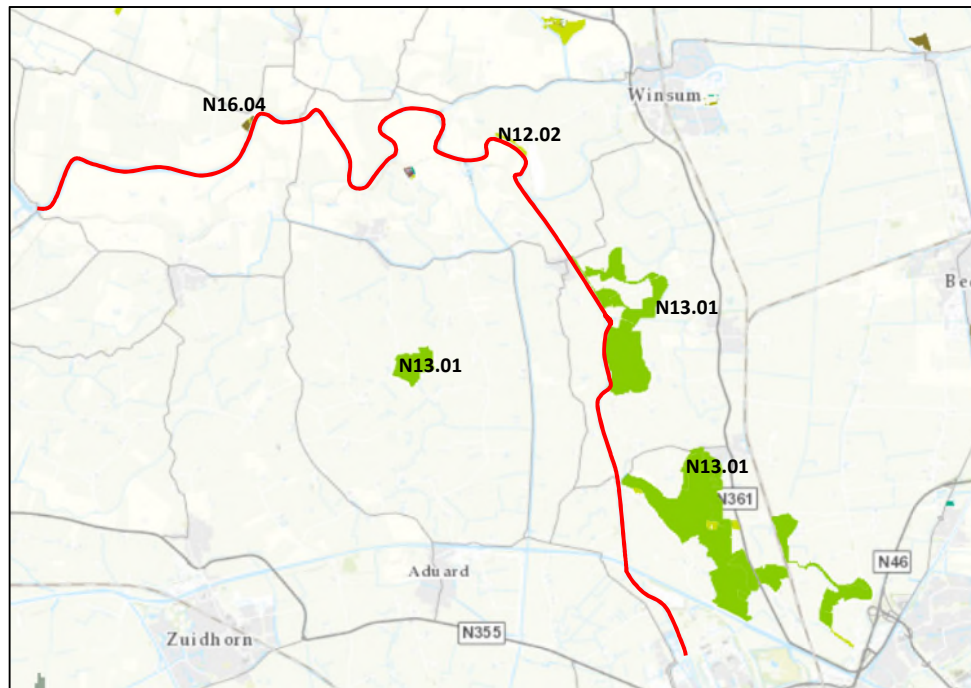
2.2.4 Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebieden

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlandse netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk heeft ten doel om natuurgebieden met een hoge natuurwaarde beter met elkaar te verbinden. Hieronder vallen natuurgebieden, maar ook agrarische gebieden met agrarisch natuurbeheer, grote wateren en de Natura 2000-gebieden.

Direct grenzend aan het Reitdiep liggen enkele NNN gebieden (zie Figuur 2.3). Op deze NNN gebieden liggen verschillende beheertypen. De belangrijkste zijn als volgt:

- N16.04 Vochtig Bos met productie
- N12.02 Kruidenrijk en Faunarijk grasland
- N13.01 Vochtig Weidevogelgrasland

Van deze NNN gebieden zijn enkele natuurwaarden ook van belang voor het Reitdiep en omgekeerd. In een hoofdzakelijk agrarisch landschap is ook de verbindende functie van het Reitdiep tussen de natuurgebieden van groot belang. Het gaat hierbij voornamelijk om (water)vogels, zoogdieren, amfibieën, insecten zoals dagvlinders en planten. Het maaibeheer sluit hier bij aan door in het maaibeleid rekening te houden met deze natuurwaarden. De beheertypen zullen niet leidend zijn voor het beheer van de oevers van het Reitdiep maar zijn wel van belang. De beheertypen worden hierna kort besproken.

Figuur 2.3: NNN-gebieden rondom/grenzend aan het Reitdiep onderhoudstraject (rood). Bron: Natuurbeheerplan 2020, Provincie Groningen.

Belangrijkste NNN gebieden

Een NNN beheertype wordt als zodanig aan een gebied toegekend als de, voor dit beheertype specifieke, soorten aanwezig zijn en het voldoet aan de profielbeschrijving. Hieronder worden de langs het Reitdiep aanwezige beheertypen besproken. Voor elk van deze beheertypen geldt dat naast de kwalificerende soorten die hieronder genoemd worden, tevens 2 extra (bedreigde, ernstig bedreigde of verdwenen uit Nederland) rode lijst soorten gerekend kunnen worden. Dit zijn bijvoorbeeld soortgroepen als vissen, amfibieën, vaatplanten, dagvlinders, libellen, sprinkhanen of vogels.

N16.04 Vochtig Bos met productie

Broedvogels voor dit beheertype zijn onder andere boomklever, fluiter, geelgors, groene specht, keep, sijs, wespandief en wielewaal..

Van soorten die kwalificeren voor 'Vochtig Bos met productie' kunnen een aantal van deze soorten ook gebruik maken van het Reitdiep, voornamelijk als foerageergebied.

N12.02 Kruiden en Faunarijk grasland

Kenmerkende planten voor dit beheertype zijn bijvoorbeeld bochtige klaver, echte koekoeksbloem, grote ratelaar, kamgras, klein vogelpootje, knolvossenstaart, moerasstruisgras, muizenoor, spits havikskruid, waterkruiskruid, witte munt en zwarte zegge. Kenmerkende dagvlinders voor dit beheertype zijn onder andere argusvlinder, bruin blauwtje, bruine vuurvlinder, bruin zandogje, geelsprietdikkopje, groot dikkopje, hooibeestje, kleine parelmoervlinder, zwartsprietdikkopje.

Van de bovengenoemde soorten kunnen veel soorten gebruik maken van het Reitdiep als foerageergebied, groeiplaats, maar ook voor de verspreiding van deze soorten kan het Reitdiep van belang zijn. Een aantal van deze vlindersoorten zijn ook als waarneming in de omgeving van

het Reitdiep uit de bureaustudie gekomen (zie paragraaf 2.2.1) en tevens waargenomen tijdens het veldbezoek.

N13.01 Vochtig Weidevogelgrasland

Kenmerkende broedvogels voor dit beheertype zijn onder andere gele kwikstaart, graspieper, grutto, kemphaan, kraakeend, kuifeend, slobbeend, tureluur, veldleeuwerik, watersnip, wintertaling, wulp en zomertaling. Het beheertype omvat grasland met per 100 ha minimaal 35 broedparen van deze soorten.

Van de bovengenoemde soorten kunnen veel soorten gebruik maken van het Reitdiep, voornamelijk als broedgebied en foerageergebied. Een aantal van deze vogelsoorten zijn ook als waarneming in de omgeving van het Reitdiep uit de bureaustudie gekomen (zie paragraaf 2.2.1) en tevens waargenomen tijdens het veldbezoek.

2.2.5 Provinciaal beleid

Visie (vaar)wegbeplantingen provincie Groningen

De provincie Groningen beschikt over diverse beleidsstukken op verschillende schaal- en detailsniveaus. Om de inhoud van al deze stukken te vertalen in een provinciale visie is door Eelerwoude de 'Visie (vaar)wegbeplantingen provincie Groningen' opgesteld. In deze visie wordt geadviseerd bij aanpassingen of nieuwe aanleg van provinciale (vaar)wegen in een vroegtijdig stadium te kijken naar oplossingen om bij te dragen aan natuurdoelen, om knelpunten op te lossen of te verminderen.

Het Reitdiep wordt in dit document tevens aangemerkt als een ecologische verbindingszone. Dit komt voort uit de Omgevingsvisie Groningen (provincie Groningen, 2016).

Figuur 2.4 Overzichtskaart Gronings Natuur Netwerk (GNN) met Ecologische Verbindings Zones (EVZ)

Omgevingsvisie Groningen

In de omgevingsvisie Groningen wordt in een breder verband gekeken naar water en natuur. De provincie kenmerkt natuur als een van de meest karakteristieke kenmerken van het Groningse landschap en stelt zichzelf ten doel om karakteristieke waterlopen te beschermen en natuurvriendelijke oevers aan te leggen. Daarmee wil zij aansluiten bij internationale doelen voor biodiversiteit en een robuuste, toekomstbestendige natuur realiseren. De provincie stelt als belangrijkste peilers onder andere de realisering van het natuurnetwerk in de provincie en het versterken van de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied door een goed beheer uit te voeren. Beleefbaarheid en variatie zijn hierbij belangrijk. Bij de aanleg van de natuurvriendelijke oevers langs karakteristieke waterlopen moet het nieuwe profiel van de waterloop passen bij het natuurlijke of gegraven karakter. Ecologische verbindingzones tussen natuurgebieden moeten natuurlijk ingericht en van hoge kwaliteit zijn. Het Reitdiep wordt ook in de omgevingsvisie aangemerkt als een ecologische verbindingzone. (Provincie Groningen, 2016b)

Natuurbeheerplan 2020 Groningen

De provincie bepaalt kaders voor de uitvoering van natuur- en landschapsbeheer en stelt dit vast in het Natuurbeheerplan 2020, waarin de provincie de beleidsdoelen beschrijft voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie. Het natuurbeheerplan is een beleidskader om het Europese, rijks- en provinciale natuurbeleid te realiseren en heeft zijn verankering in het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Het plan bevat begrenzing van (natuur)gebieden, waterdoelen en beheersdoelen. In het plan is bevordering van de biodiversiteit verankerd en wordt de groenblauwe dooradering in het landschap als belangrijke ecologische verbindingzone benoemd.

Het Reitdiepdal wordt in het natuurbeheerplan genoemd als een van de kerngebieden voor weidevogels waarin NNN gebieden mede zijn aangewezen voor weidevogels. Het Reitdiepdal wordt tevens gekenmerkt als belangrijk natuurgebied in de provincie, met behoud en versterking van weidevogelpopulaties als voornaamste doel. (provincie Groningen, 2019)

2.2.6 Overige aanwezige natuurwaarden

Langs het Reitdiep zijn diverse paaistroken aangelegd achter de stortsteenoevers. Deze paaistroken zijn variërend in grootte en doorstroming. Ook zijn langs de oevers enkele plasdraszones waargenomen en is op een aantal locaties een door erosie en begrazing afkalvende oever ontstaan. Op deze zanderige locaties is de structuur en het karakter van de oeverzone veranderd (zie foto). Zo biedt het kansen voor soorten die profiteren van open, zanderige en steile oevers zoals oeverwalruy, ijsvogel of insecten. Ook zijn op sommige locaties overhangende takken of overhellende bomen boven het water aanwezig. Dit biedt zitgelegenheid voor bijvoorbeeld visetende vogels als ijsvogel welke graag op zulke takken rusten. Er staan relatief weinig volwassen bomen langs het kanaal.

voorde schuil- en nestgelegenheid voor vogels, er zijn open stukken waarin insecten een kruidenrijke vegetatie vinden, er is verlanding voor amfibieën en ruigte voor een waterspitsmuis. In de paaistroken is ruimte voor vissen en amfibieën. Ook ontwikkelen zich hier waterplanten zoals gele lis, waterlelie en gele plomp.

3 Visie ecologisch maaibeheer

De provincie is voornemens om de oevers langs het Reitdiep natuurvriendelijk te onderhouden door optimalisering van het maaibeleid. De ambitie om hiermee de biodiversiteit te stimuleren heeft geleid tot het opstellen van dit ecologisch beheerplan. Door een goed, toegespitst maaibeheer toe te passen wordt de ecologische kwaliteit verbeterd en wordt een meer natuurvriendelijke omgeving gerealiseerd. In ieder geval wordt bij het ecologisch maaibeheer gewerkt conform de Gedragscode Provinciale Infrastructuur.

3.1 Wat is een natuurvriendelijke oever dan precies?

Een natuurvriendelijke oever is een oever die, waar nodig, een waterkerende functie heeft, maar ook nadrukkelijk een functie heeft voor natuur in en om het water. Deze oevers verbeteren de ecologische kwaliteit van de watergang en versterken daarmee de verbindende factor die een watergang voor natuur kan hebben, maar inrichting van een natuurvriendelijke oever stimuleert ook de lokale biotopen en creëert daarmee een geschikte plek voor flora en fauna. In een natuurvriendelijke oever is een geleidelijke overgang van water naar land waardoor variatie ontstaat in waterdiepten en daardoor variatie aan groeimogelijkheden voor flora zodat een diversiteit ontstaat aan waterplanten en oeverplanten. Deze begroeiing huisvest dankzij zijn variatie een grote diversiteit aan fauna welke elk eigen specifieke eisen aan de leefomgeving stellen.

3.2 Natuurvriendelijke oever met oeververdediging

Bij zeer steile of beschoeide oevers is een natuurvriendelijke oever lastig te realiseren. In het Reitdiep is een oeverbeschoeiing voor sterke golfslag door recreatievaart echter noodzakelijk. Een stortsteenoever is een oplossing om erosie van de oever door golfslag van boten te voorkomen en toch een geleidelijk oplopende oever te realiseren. Door achter deze stortsteen een plas-dras zone te creëren blijft een rustig, nat profiel om de watervegetatie zich te laten ontwikkelen. Openingen in de stortsteen zorgen voor waterverversing.

3.3 Diversiteit langs het kanaal

Afwisseling is goed. Hoe meer verschillende typen oever hoe beter. Zo kunnen diverse planten en dieren, elk met hun eigen specifieke biotoop voorkeuren, profiteren van het Reitdiep. Van oeverwaluwen en ijsvogels die hun nest graven in een steile, zanderige oever tot rietvogels en moerasvogels welke broeden in het overjarig riet. Van vlinders en bijen die de nectarplanten bezoeken voor voedsel tot vissen die paaien tussen de water en oeverplanten of zich hier verschuilen.

De uitgangssituatie voor dit ecologisch beheerplan is zoals in de vorige hoofdstukken beschreven reeds een resultaat van onder andere drie jaar gefaseerd maaien. Hierdoor is een structuur ontstaan waarin diversiteit reeds tot ontwikkeling is gekomen. De inrichting in combinatie met het beheer heeft voor diverse soortgroepen al voor veel meerwaarde gezorgd.

De diversiteit langs het kanaal toont zich het beste door er met een boot langs te varen. Deze diversiteit en overgang is duidelijk aanwezig en geeft recreanten het gevoel in een natuurlijke omgeving te varen. De aanwezige vogels, vlinders en libellen geven een natuurrijke indruk.

3.4 Gefaseerd maaibeheer

Om de ecologische kwaliteit van een oever te verbeteren is het belangrijk om niet te vaak te maaien. Vaker maaien dan nodig betekent niet alleen onnodige kosten, maar ook het gebrek aan ontwikkelingsmogelijkheden voor vegetatie. Planten worden bijvoorbeeld gemaaid voor de zaadvorming kan plaats vinden waardoor ze zich niet kunnen verspreiden. Daarnaast kan het gebied te vaak verstoord worden waardoor storingsvegetatie en houtige gewassen de overhand kunnen krijgen. Door afwisseling in beheersintensiteit ontstaat variatie en afwisseling in de vegetatie met een geleidelijke overgang.

Verschillende flora en fauna profiteren van het gefaseerde maaibeheer en de hierdoor ontstane structuur en verschillende stadia van ontwikkeling van de vegetatie. Sommige soorten profiteren van een open oeverstructuur met kruidenrijke vegetatie. Andere soorten profiteren van jong riet met diverse andere plantensoorten zoals valeriaan, lisdodde, harig wilgenroosje etc. Er zijn echter ook soorten die profiteren van overjarig riet, zoals diverse rietvogels die hier hun nest in bouwen. En dan zijn er ook nog soorten die goed gedijen in de overgang tussen de verschillende soorten vegetatie en veel variatie op een kleine plek, zoals bijen, vlinders en amfibieën.

Om de ecologische kwaliteit zo hoog mogelijk te houden is het van belang dat alle verschillende stadia in de ontwikkeling van een oever aanwezig zijn. Dit is te bereiken door gefaseerd maaien. Hierdoor wordt een afwisseling gecreëerd tussen een open structuur met kruidenvegetatie, jong riet en overjarig riet. Het maaibeleid van de afgelopen drie jaar is al gefaseerd ingevoerd. Daarbij is het maaisel direct verwijderd en afgevoerd. Door het afvoeren van maaisel wordt het water niet te voedselrijk.

Gefaseerd maaien

Door het gefaseerd maaien te continueren, wordt het huidige profiel van afwisseling behouden. Dit wil zeggen dat voor elk gemaaid deel, 2 delen ongemaaid blijven. Het 2^e jaar wordt het jaar daarvoor gemaaid deel ontzien en wordt het 2^e deel gemaaid, het 3^e deel blijft ongemaaid. Het 3^e jaar wordt het 3^e deel gemaaid. Zo ontstaat het patroon aan overjarig riet, eenjarig riet en een vrije oever met kruidenvegetatie en jong riet met luwtes op de pasgemaaid stukken. In deze windluwe open plekken krijgen kruiden en bloemen de kans te groeien. Dit biedt geschikte kansen voor insecten om zich voort te planten, te ontwikkelen en tevens te foerageren. Hierdoor wordt het op zijn beurt weer geschikt foerageergebied voor soorten die voor voedsel afhankelijk zijn van insecten (bijvoorbeeld vogels).

Door het verhogen van de geschiktheid voor vogels zoals roerdomp, Snor, Rietzanger, Fuut, Blauwborst, Wilde Eend, Kuifeend en Meerkoet, wordt aangesloten bij de doelstellingen van Natura 2000-gebieden en NNN gebieden.

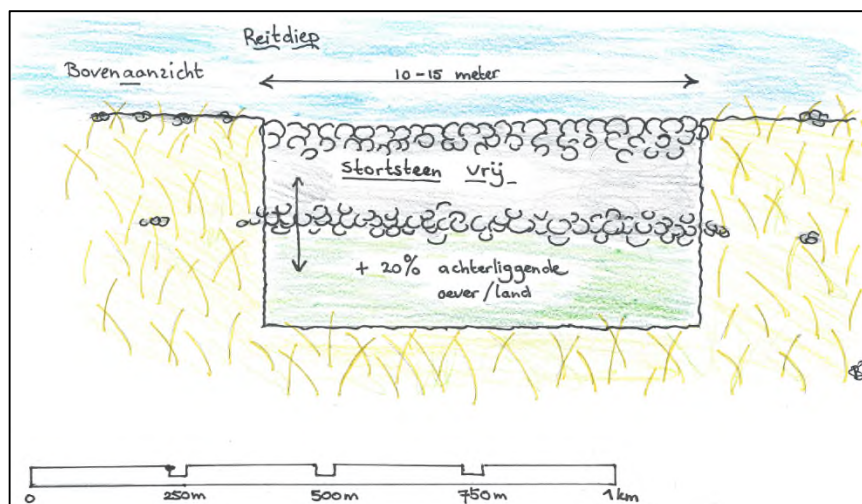
Houtige gewassen

Vanwege de jaarlijkse schouw op de oeververdediging dienen houtige gewassen te worden verwijderd. Deze houtige gewassen bieden echter ook schuilplekken voor vogels en zogenoemde 'stepping stones' (vluchtgelegenheden voor zangvogels die anders grote afstanden moeten overbruggen waarin zij kwetsbaar zijn voor predatoren). Het verdient de aanbeveling om houtige gewassen ook 1 op 3 mee te nemen. Dat wil zeggen dat bomen en struiken niet ouder dan drie jaar mogen zijn en meegenomen dienen te worden wanneer het betreffende stuk oever aan een maaibeurt toe is. Daarnaast kunnen grote bomen en struiken de oever overschaduwen waardoor water- en oeverplanten niet optimaal tot ontwikkeling kunnen komen. Een enkele boom is geen probleem. Om die reden dient ontwikkeling en groei van veel grote houtige gewassen op een locatie te worden geremd.

3.5 Maaivakken 'sinusmaaïen' en jaarlijks maaïen plas-dras

Een aanpassing in het maaibeheer kan zijn het toepassen van sinusmaaïen om biodiversiteit te stimuleren. Omdat daadwerkelijk sinusmaaïen langs een oever vrij lastig te realiseren is, kan als alternatief extra maaivakken op de stortsteenoever en daarachter liggende oever/achterland met tweejarig riet welke nog niet gemaaid dienen te worden. Door in de tweejarige rietkraag toch een gedeelte van 10 tot 15 meter weg te maaïen, wordt de overgangszone van verschillende vegetatiestructuren vergroot. De stortsteenoever en 20% van het achterliggende land/oever komt vrij te liggen waardoor onder andere kruidige planten de kans krijgen en een windluwe plek ontstaat waar verschillende insecten en vogels gebruik van maken. In Figuur 3.1 is een weergave van de te maaïen vakken.

Daarnaast dienen de plas-dras zones achter de stortsteen jaarlijks gemaaid te worden en vrij te worden gehouden van riet. Zo kunnen specifieke soorten als zegges zich ontwikkelen en blijven deze zones geschikte voorplantingslocaties voor onder andere amfibieën. Bij het maaïen mag de bodem niet geraakt worden.

Figuur 3.1: Maaïen vakken in tweejarig riet. drie vakken maaïen per kilometer.

Verlanding plas-dras zone voorkomen

Om een nat profiel met hoge ecologische kwaliteit te behouden, verdient het de aanbeveling om met enige regelmaat de plas-dras zones te controleren op verlanding. Indien dit het geval is, kan verlanding worden tegen gegaan door maatregelen te nemen zodat de plas-dras zone het natte profiel behoudt en water- en oeverplanten hun goede groeiomstandigheden behouden.

3.6 Maaïen van paaiplaatsen

Langs het Reitdiep zijn diverse paaiplaatsen aangelegd. Verlanding van de paaiplaatsen moet worden voorkomen. Het nat profiel van de paaiplaatsen dient om het jaar te worden gemaaid. Vegetatie dient boven de waterlijn te worden afgemaaid. Het eerste jaar krijgen waterplanten de ruimte. In het tweede jaar ontwikkelt de rietkraag zich verder en kan er weer worden gemaaid. Afmaaïen dient boven de waterlijn te gebeuren, de bodem mag niet geraakt worden.

3.7 Bestrijding invasieve exoten

Soortspecifieke bestrijding van japanse duizendknoop en reuzenberenklauw is ook bij het Reitdiep een punt van aandacht. Vanwege het woekerende karakter en de beperkte waarde voor biodiversiteit dient deze plant volgens het provinciale beleid te worden bestreden. De reuzenberenklauw komt veel voor langs waterlopen en verdringt inheemse planten. Ook langs de oevers van het Reitdiep wordt af en toe reuzenberenklauw gesignaleerd. Deze plant is echter wel van waarde voor de biodiversiteit. De plant bloeit van juni tot ver in de herfst en is als waardplant voor insecten zeer waardevol. Ongeveer 80% van de verspreiding van de plant komt door bestuiving door insecten. In de winter worden dode stengels van de reuzenberenklauw, welke hol zijn, door insecten en spinnen gebruikt als overwinteringsplaats. Vogels foerageren op deze insecten door de holle stengels open te pikken. Bestrijding van invasieve exoten wordt separaat van voorliggend beheerplan uitgevoerd en dient conform het werkbeleid van de provincie te worden bestreden. Bij uitvoeren van de maaiwerkzaamheden voor voorliggend ecologisch beheerplan dienen invasieve exoten dus te blijven staan.

3.8 Planning

Om een stimulans voor biodiversiteit te krijgen, is continuering van het huidige periodieke, gefaseerde maaibeheer gewenst. De beste maaitijd is september t/m begin maart. Dit is buiten het broedseizoen voor vogels. Insecten zijn in deze periode niet actief en ook voor andere soorten zoals vleermuizen loopt in september het actieve seizoen af. Het verdient de voorkeur om alle maaiwerkzaamheden uiterlijk in februari afgerond te hebben, zodat het vogelbroedseizoen in maart zonder verdere verstoring op kan starten.

Maatregel:	Maaien en afvoeren
Frequentie:	1x per jaar
Fasering:	1/3
Periode:	Start in december, afgerond uiterlijk 1 maart
Vrijgekomen materiaal:	Afvoeren

De maaifases kunnen worden gecontinueerd op het schema zoals de afgelopen drie jaar is aangehouden. Dat wil zeggen dat de kaart in bijlage 1 kan worden gevolgd.

4 Ecologische inventarisatie en monitoring

4.1 Inventarisatie en monitoring

Op dit moment is niet volledig in beeld welke soorten precies gebruik maken van het Reitdiep. Er zijn geen eerderegerichte inventarisaties geweest van de vegetatie en aanwezige fauna. De bureaustudie naar eerdere waarnemingen leverde inzicht naar welke soorten mogelijk ook langs de oevers van het Reitdiepesignaleerd kunnen worden. Meer inzicht in het daadwerkelijke gebruik van de aanwezige soorten langs de oevers zorgt voor verdere aanscherpingsmogelijkheden van het beleid op korte termijn en maakt de effectiviteit van het beleid inzichtelijk op de lange termijn. Wanneer na monitoring blijkt dat er onvoldoende toename is van biodiversiteit, kan in het beheer worden bijgestuurd.

In 2020 dient een nulmeting inzicht te bieden in de aanwezige flora langs het Reitdiep en de aanwezige fauna die gebruik maakt van het kanaal en/of de oevers. Deze nulmeting vormt de basis voor een driejarige monitoring om ontwikkelingen voor biodiversiteit te meten. Deze inventarisatie kan worden gecontinueerd in de jaren daarna om ontwikkeling op lange termijn verder inzichtelijk te maken. Bij een verslechtering of geen verbetering van de biodiversiteit kan het bestek worden aangepast. Is een toename van de biodiversiteit aanwezig kan het bestek worden gehandhaafd.

Soortspecifieke maatregelen

Er wordt in dit document bewust gekozen om geen soortspecifieke maatregelen op te nemen maar een algemeen beleid vast te stellen wat de biodiversiteit in zijn geheel ten goede komt. Een natuurvriendelijke oever is per definitie geschikt voor diverse soortgroepen. Als gevolg van de nulmeting en inventarisatie kan mogelijk aanwezigheid van bijzondere, zeldzame, bedreigde of wettelijk beschermde soorten vastgesteld worden voor het Reitdiep. Zo is tijdens het oriënterend veldbezoek bijvoorbeeld Grote Kaardebol waargenomen. Daarnaast heeft in het verkennend overleg tussen provincie Groningen en gemeente Groningen de gemeente de aandacht gevraagd voor gele morgenster en tweestijlige meidoorn langs het eerste gedeelte van het Reitdiep, tussen de stad Groningen en de Dorkwerder sluis. Wanneer bijzondere soorten worden vastgesteld in de monitoring, kan als aanvulling op dit beheerplan alsnog worden gekozen soortspecifieke maatregelen toe te voegen aan het beheerplan.

5 Literatuur

Dienst Landelijk Gebied (DLG) & Staatsbosbeheer, 2016. Natura 2000-Beheerplan Lauwersmeer (8). Status Definitief Beheerplan, maart 2016.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat Noord-Nederland, 2016. Natura 2000-beheerplan Waddenzee, periode 2016-2022. Status definitief, juli 2016.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2019. Lauwersmeer. Gevonden op <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=2&id=n2k8>

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2019. Waddenzee. Gevonden op <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=2&id=n2k8>

Provincie Groningen, 2011. Nota beheer provinciale vaarwegen Groningen (2011-2020).

Provincie Groningen, 2016a. Visie (vaar)wegbeplantingen.

Provincie Groningen, 2016b. Omgevingsvisie 2016-2020. Geconsolideerd in februari 2019.

Provincie Groningen, 2019. Natuurbeheerplan Groningen 2020. Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 9 april 2019.

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO), 2016. Natura 2000-Beheerplan Lauwersmeer (8). Definitief beheerplan, maart 2016.

Overige bronnen:

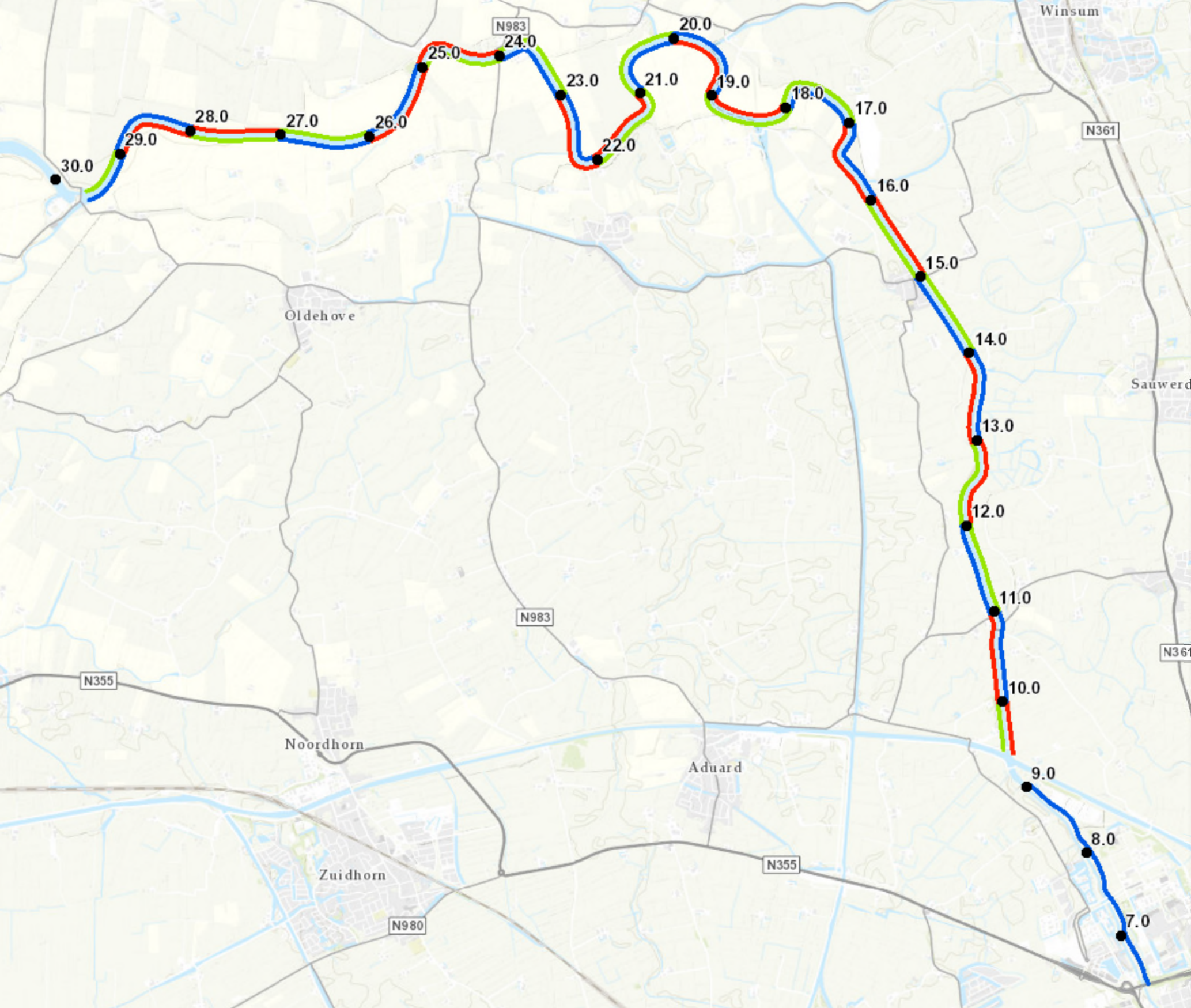
NDFF

Aerius Calculator

Bijlage 1 Maaien Reitdiep

fasering maairondes

Bijlage 1 Maaien Reitdiep

- ### Lagen
- Beplantingen
 - Maaien Reitdiep kilometrering
 - Maaien Reitdiep fasering
 - 1e maaironde (2019-2020)
 - 2e maaironde (2020-2021)
 - 3e maaironde (2021-2022)

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Tolhuisweg 57
8443 DV HEERENVEEN
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN
T. 06 10919062
E. jacob.vanhaskera@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2019

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
elektronisch of op welke wijze dan ook,
zonder schriftelijke toestemming van de
auteurs.